

**Questiones spiritualis [con]iuiuij delicias preferentes,
super euangelijs tam de te[m]pore [quam] de sanctis**

Johannes <de Turrecremata>

Lyon, 18. Jan. 1509

In festo annunciationis dominice.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70506)

In festo annunciationis dominice.

vidit deus per essentia. ¶ In op-
positum est qd dicit Job. s. Deu
nemo vidit vnq. vbi dicit glo. q
nullus in mortali carne viuens
dei essentia videre potest. ¶ Re-
spōdeo dicendū (intra san. cho.
quolibet pmo. ar. pmo.) q bea-
tus benedictus in illa visione non
vidit deū per essentia. Que pclu-
sio pbatur. Corpus corruptibi-
le aggranat animā. vt dicit Sa-
pienti. ii. Sūma aut eleanorio mē-
tis humane est vt ad diuinā es-
sentia, videndā pertingat. Unde
impossibile est q mens humana
diuinā essentia videat. vt augu.
dicit. xij. super Bēn. ad litteram
nisi hinc vite funditus homo in-
tereat. vel sic alienetur a sensib?
vt nesciat vtrū sit in corpore an
extra corpus. sicut de paulo le-
gitur. ij. Corinth. xij. Beatus aut
benedictus qm illam visionē vi-
dit nec huic vite funditus mor-
tuus erat. nec a corporeis sensi-
bus alienatus. vt piz. quia dum
adhuc in ea visione pflisteret aliū
ad idem videndū vocauit vt gre-
gorius refert. vnde manifestum
est q diuinā essentia non vidit.
¶ Ad ratios in oppositū. ¶ Ad
primā respōdetur. q ex illis ver-
bis nō datur intelligi q beatus
benedictus in visione viderit deū
per essentia. sed vult ostēdere q
quia videntī creatorē angusta
est omnis creaturā. consequens
est q per illustrationē diuini lu-
minis de facili possent quecūq;
videri. vnde subdit. Quāuis pa-

rum de luce creatoris aspexerit
breue fuit quod creatum est. et
ideo nō est mirū si sanctus benedi-
ctus per lumen diuinū amplius
aliud videre potuit q hoies cō-
muniter videat. ¶ Ad scdm re-
spōdetur q lumen dei quādoq;
dicitur ipse deus. quādoq; vero
aliquod lumen deriuatū a deo.
¶ In illud ps. In lumine tuo vide-
bimus lumen. hic aut accipitur
pro lumine deriuato a deo.

In festo an-
nunciationis
dominice est euā-
geliz. Dis-
sus est angelus
rē. Lu. pmo.
Circā qd pos-
sūt dispntari
sequētes que-
stiones. ¶ Prima. vtrū fuit ne-
cessariū annūciari vīrgini cōce-
ptionē filij dei. ¶ Secda. vtrum
beate vīrgini debuit fieri annū-
ciatio per angelum. ¶ Tertia.
vtrum annūciatio fuit conue-
nienti ordine perfecta.

¶ Prima
questione sic
proceditur. q
videtur q nō
fuit necessa-
rium. ¶ Pri-
mo sic. ad hoc
soluz necessa-
rium videbat

annūciatio fieri. vt consensus
virginis haberet. sed consensus

In festo annūciationis dñice. Fo. ccciiij.

eius nō videtur necessarius fuisse. quia conceptus virginis premonstratus fuit prophetia predestinatiōis. vt Esa. viij. Ecce virgo concipiet. que sine nostro cōpletur arbitrio. vt dicit quedaz glosa. matthei. j. ergo nō req̄ratur alius sensus ex parte virginis ratione cui⁹ oporteret annūciationē fieri. ¶ Secūdo sic. beata virgo incarnationis fides habebat. sed de eo qd̄ quis per certitudinē credit nō indiget vlt̄erius instrui. ergo non fuit necessariū annūciationē beate virginis fieri de incarnatione filij dei. ¶ Tertio sic. sicut dicit gregorius. fides non habet meritū cui humana ratio prebet experimētū. sed in collocutione angelī ad virginē quedaz persuasiva renūciatio facta est ergo meritū fidei in ipsa vel euacuauit vel diminuit. quorū vtrūq̄ est inconueniens. ergo r̄. ¶ Quarto. inter que nulla distantia est nulla est missio. sed inter deum ⁊ beatam virginē nulla est distantia. ergo debuit interuenire missio media. p̄t̄. q̄ deus fuit cū beatissima virgine per essentiā presentiam ⁊ potētiam sicut est in creaturis generaliter. ⁊ per inhabitatam gratiā. sicut est in sanctis specialiter. ergo nulla missio necessaria fuit. ¶ In oppositū arguitur ex p̄senti euāgelio. vbi dicitur qd̄ angel⁹ dixit ei. Ecce concipies ⁊ paries. ¶ Secūdo sic. maioris sapiētie ostensiuū est mira-

lum de cōceptione xp̄i ex virgine q̄ de cōceptione iohannis baptiste ex sterili. sed cōceptio iohannis per angelū prenūciata est ne fortuitu ⁊ nō ex dei p̄uidētia accidere putaretur. ergo multo amplius cōceptionē xp̄i debuit annūciatio precedere. ¶ Tertio sic. conceptio xp̄i factū est quoddam matrimoniū per indiuisibilem p̄iunctionē diuine ⁊ humane nature. sed in matrimonio requirit̄ sensus q̄ per verba nunciōrū req̄ratur ⁊ p̄siliaf. ergo deuit vt deus per angelū suū consensuz exq̄reret virginis de qua humanā naturā assumeret ī unitatem persone. ¶ R̄spondeo dicēdū qd̄ vt habet. ij. par. q. r̄r. ar. j. congruū ⁊ cōuenientissimū fuit annūciare beate virginis qd̄ esset xp̄m conceptura. Istius conclusionis cōgruitas ostēdit̄ ex multis. Primo vt p̄seruaret̄ p̄gruus ordo p̄iunctionis filij dei ad virginē. vt sc̄z prius mens eius de ipso instrueret̄ qd̄ carne eū conciperet. Non em̄ decebat vt dei sapiētia eius vterū inhabitaret sine hoc qd̄ mens eius cognitione tanti misterij resplēderet. ⁊ ideo nō decuit eam ignorare qd̄ in ea fiebat. sed oportuit hoc sibi annūciare. Secūdo vt ipsa futura esset certissima testis h̄mōi inuinitate p̄ceptionis. vnde oportuit qd̄ de tanto misterio per annūciationē erudiret̄. Tertio q̄ de nō diligit coacta seruitia sed voluntaria. vt qui obsequitur in ipso

In festo annunciationis dominice.

ministerio mereant. Un̄ cū bea-
ta virgo singulariter eligeretur
in dei ministeriū quez vtero por-
tauit lacte aluit. decuit vt cōsen-
sus ei⁹ angelo nūciāte requirere-
tur. q̄ humiliter prebēs se ad ob-
sequiū. sedulā se ac prōptā obtu-
lit dicens. Ecce ancilla domini.
¶ Ad rōnes in oppositum. ¶ Ad
primā rīdet negādo p̄sequētiā.
et ad glōfā mat. s. rīdetur. q̄ ea
de quibus est p̄phetia predesti-
natiōis cōplent sine nostro arbi-
trio causate. s. nō sine nostro ar-
bitrio p̄senticiēte. ¶ Ad scdaz rī-
det. negādo p̄sequētiā. Et ratio
est. q̄ vt h̄r. iij. sen. dist. iij. q. iij.
ar. s. q. s. ad. s. Non erat determi-
nate cadēs sub fide tempus in-
carnationis. et per quā virginez
hoc esset implēdū. et ideo de hoc
instruenda erat per annuñciatio-
nem incarnationē esse futuram
que antiquozū fidei subiacebāt
firmīssima fide tenebat. sed cuz
esset humilis non tam alta de se
sapiebat. et ideo sup hoc erat in-
struenda. ¶ Ad tertiam rīdetur.
negando consequentiā. Et ratio
est. quia allocutio angeli non ex
ratione humana persuasit. s. ex
omnipotentia diuina cui fides
maxime iunxit. Dixit enim. Nō
erit impossibile apud deū omne
verbum. ¶ Ad quartam respon-
detur. negando consequentiā.
Et ratio est. quia vt dicit alber-
tus. s. in ea habitasset per gra-
tiam non tamen per corporalem
presentiā ad quam necessaria

erat annuñciatio rationibus ali-
figuatis.

¶ Secūdam
questiōne sic p-
ceditur. (iij. q.
q. xxx. ar. ij.) Et
videt q̄ ista an-
nuñciatio non
debit fieri p-
angeluz. ¶ Primo sic. sup̄remis
angelis fit reuelatio a deo im-
mediate. vt dicit dionysius. vi.
celestis hierarchie. s. mater dei
est superior omnib⁹ angelis. ergo
non debuit sibi per angelum
annunciari incarnationis myste-
riuz. sed immediate a deo. ¶ Se-
cundo sic. nullus potest annuñcia-
re quod ignorat. sed sup̄remi an-
geli non plene cognouerunt in-
carnationis mysterium. vt dicit
beatus dionysius. ergo videtur
q̄ per nullum angelum conue-
nienter potuit incarnationis my-
steriū annunciari. ¶ Tertio. ma-
iora sunt p̄ maiores nuncios an-
nuñcianda. sed mysterium incar-
nationis est maximum inter oīa
alia que per angelos sunt homi-
nibus nunciata. ergo videtur q̄
si per aliquem angelum annuñ-
ciari debuit per aliquē de sup̄e-
mo ordine debuit. non ergo per
gabrielez qui est de ordine penul-
timo. ¶ In oppositum est euang-
gelii presens. vbi dicitur q̄ mis-
sus est āgelus gabriel. ¶ Respo-
deo dicendum sub certis conclu-
sionibus. Prima est q̄ cōueniēcia

In festo annūciationis dñice. Fo. cccv.

fuit matri dei annunciari per angelum incarnationis misterium. Et hec cōueniētia colligitur ex tribus. Primo qz hoc pgruebat virgini. Dicit enim hiero. qz angelis est cognata virginitas. unde decuit vt ad virginē nūctandam angelus mitteret. Secundo quia perditio hūana ex hoc fumpfit initium. quia diabolus mulierē allocutus est. Unde vt dicit beda. aptum apparet humane nature reparationis exordium vt angelus mitteret ad virginē partui cōsecrandā diuino. quia prima perditionis humane causa fuit cū serpens a diabolo mitebatur ad mulierē spiritu superbie decipiendā. Tertio quia ille annūciabatur qui est rex hoim et angeloz. et eius natiuitas sicut in salutē hominū fuit. ita et in reparationē ruine angelice. et ideo decuit vt tam homines qz angelus huic misterio ministeriū exhiberent. ¶ Secūda cōclusio. angelus nūctans nō fuit de suprema hierarchia nec de media sed de infima. nec de pmo ordine eiusdem hierarchie. sed de medio q est ordo archāgeloz. Vt habet vbi sup. ad quartū. Dicit autē albertus in laudibz virginis marie. qz nō mittit angelus de maioribus sed fuit archāgelus. et hoc in orationē beatissime virginis. qz si aliquis de superioribus mitteret ab illo illuminari crederetur de minoribus. ergo mittit vt ostēdat q angelus est

tantum negocij ministerialis et exterior delator. deus autē per seipsum est negocij inuētor et inspirator et mētis ad p̄sensum inclinator. Vt habet. iij. p. q. xxx. ar. iij. Hec albertus. ¶ Tertia conclusio. cōueniens fuit q angelus annūciatus visione corporali virgini appareret. p̄t̄ conclusio. quia angelus annūciare venerat incarnationē inuisibilis dei. unde p̄ueniens fuit vt ad hūmōi rei declarationē inuisibilis creatura formā assumeret in qua visibiliter appareret. Tum scdo. qz sic congruit certitudini eius q annūciabat per ea que oculis subiecta rectius cōprehēdimus q̄ ea que imaginātur. ¶ Ad rōnes in oppositū. ¶ Ad primā respondetur negado p̄t̄az. Et ratio est quia lz beata virgo sup̄ior esset angelis q̄tūm ad dignitates ad quas diuinitus eligebat. tamen q̄tūm ad statū presentis vite inferior erat angelis. quia etiam ipse x̄ps ratione passibilis vite modicū ab angelis minorat̄ est. vt habet ad Heb. ij. sed qz tamē x̄ps fuit viator et comprehensor q̄tūm ad cognitionē. nō indigebat ab angelis instrui. sed mater dei nō erat in statu cōprehensor. ideo de diuino misterio per angelos instruēda erat. ¶ Ad secūdam respondetur. et dicit q angelus inferiores nō penitus misterij incarnationis ignorauerūt sed quia nō totam pfunditatem diuini consilij super salutē gene

In festo annuntiationis dominice.

ris humani capere poterant inquirebāt plenius edoceri dicentes illud Esa. lxiij. Quis est ille qui venit etc. Ad tertiā respondetur negādo p̄siaz. Et ratio est. quia nō oportet q̄ nūcius equalis sit superioritatis sicut est res enunciatāda. sed sufficit q̄ sit summus nō simpliciter super omnes ordines sed summus respectu angelorum. Ipse enim fuit de ordine archangelorum. vnde ecclesia archangelū euz nominat. Et hunc intellectus videtur habere gregorius cum dicit q̄ summū angelū venire dignū fuerat q̄ summum omnium nūciabat. Cū ipse gregorius in omelia de centum omnibus dicit. q̄ archāgeli dicuntur qui summa annūciāt. preter ea sicut dicit albertus si de superioribus fuisset crederetur q̄ ab eo illuminaretur etc. vt supra positum est.

D tertiā questione sic p̄cedit. Cij. par. q. xxx. arti. liij. Et videtur q̄ annūciatio nō fuerit cōuenienti ordine perfecta. Dignitas enim matris depēdet ex prole cōcepta. sed causa debet prius manifestari q̄ effectus. ergo primo debuit angelus virginī annūciare conceptū prolis q̄ eius dignitatē exprimere eaz salutando. **S**ecūdo sic. proba-

tio aut pretermitti debet in his que dubia nō sunt. aut pretermitti in his que dubia esse possunt. sed angelus primo videtur annūciāsse id de quo virgo dubitaret et dubitādo quereretur. d. Quō fieri istud. et postea p̄bationē adiungit. Tum exemplo elizabeth. nū ex dei omnipotentia ergo inconuenienti ordine annūciatio per angelum est facta. **T**ertio sic. maius nō potest sufficiter probari per minus. sed magis fuit virginem parere q̄ vetulā. ergo non fuit sufficiens p̄batio angeli p̄bātis conceptū virginis ex cōceptu senis. **I**n oppositum est quod dicit ad Rom. xij. Que a deo sunt. ordinata sunt. Angelus autem missus est ad hoc q̄ virginī annūciaret. vt dicitur Luc. i. ergo ordinatissime fuit annūciatio per angelū cōpleta. **R**espondeo dicendū q̄ annūciatio congruo ordine per angelum est perfecta. Tria enim intēdebat angelus circa virginem. **P**rimo quidē reddere mentē eius attentam ad tante rei cōsiderationē quod fecit eam salutādo quadā noua et insolita salutatione. in qua salutatione premisit idoneitatem eius ad conceptū. in eo q̄ dixit. Dñs tecū. Et p̄nūciāuit honorē sequentē cum dixit. Benedicta tu in mulieribus. **S**ecūdo autē intēdebat eam instruere de misterio incarnationis. q̄ in ea erat complendū. quod quidem fecit p̄nūciādo conceptū

partum dicens. Ecce concipies in utero etc. Et ostendendo dignitatem prolis concepte. cum dicit. Dic erit magnus. Et in demonstrando modum conceptionis cum dicit. Spiritus sanctus superueniet in te. Tertio intendebat animi eius ducere ad consensum. quod quidem fecit exemplo elizabeth. et ratione ex diuina potentia sumpta. ¶ Ad rationes in oppositum. ¶ Ad primam respondeo. negando consuetudinem. Et ratio est. quia animo humilissimi nihil est mirabilis quod auditus sue excellentie. Admiratio autem maxime attentionem animi facit. et ideo angelus volens mentem virginis attentam reddere ad auditum tanti mysterii ab eius laudem incepit. ¶ Ad secundam respondeo. quod ratio non procedit. quia ut dicit ambrosius. beata virgo non dubitauit esse faciendum. sed quomodo fieri posset inquirat. sed nec si beata virgo dubitauerit. quod asserit augustinus. ¶ In libro de questionibus veteris et noui testamenti. Ambigenti marie de conceptu possibilitatem angelus predicat. sed quia talis dubitatio magis est admirationis quam incredulitatis. et ideo angelus probationem inducit. non ad auferendum incredulitatem. sed remouendum etiam eius admirationem. ¶ Ad tertiam respondeo. quod conceptus sterilis inducitur non quasi sufficiens argumentum sed quasi quoddam figurale exemplum. et ideo ad confirmationem huius exem-

pli subditur argumentum efficax ex omnipotentia diuina.

M festo sancti ambrosii est euangelium. Vigilate ergo. Matthei xxiiij. Circa quod possunt disputari sequentes questiones. ¶ Prima. utrum liceat iniunctum episcopatum omnino refutare. vel omnino reniti canonice electioni vel puisioni de se facte. ¶ Secunda. utrum fidelis seruus et prudens. quem constituit dominus super familiam suam peccet mortaliter si bona ecclesiastica que procurat non largiatur pauperibus. ¶ Tertia. utrum ambrosius bene fecit excommunicando imperatorem.

D primam questionem sic procedit. Et videtur quod non liceat iniunctum episcopatum vel aliam prelaturam omnino refutare. vel reniti electioni vel iniunctioni. ¶ Primo sic. nullus enim peccat si meliora nolit deserere ut minus bonis inheret. cum ergo amor dei premineat dilectioni patri. et vita contemplatiua preerat vi-

B iij.